

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ

Αθήνα, 29 Ιουλίου 2020

Αριθ. Πρωτ. Γρ.Συν.109

Προς τη Γενική Γραμματέα Πρωτοβάθμιας,
Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης & Ειδικής Αγωγής
κα Αναστασία Γκίκα
Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων
Ανδ. Παπανδρέου 37
Μαρούσι - Τ.Κ. 151 80

Θέμα: Παρατηρήσεις και ερωτήματα Συνηγόρου του Πολίτη ως προς τη σύγχρονη εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση

Αξιότιμη κυρία Γενική Γραμματέα,

Όπως σας είναι ήδη γνωστό από τις προηγηθείσες με αριθμ. πρωτ. Γρ.Συν. 93/2.6.2020 και Γρ.Συν. 78/6.5.2020 επιστολές μας, ο Συνήγορος του Πολίτη, στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς του για την προάσπιση και προαγωγή των Δικαιωμάτων του Παιδιού, παρακολουθεί αδιάλειπτα τις μεταρρυθμίσεις στο πεδίο της εκπαίδευσης. Σε συνέχεια της θέσπισης, με πρόσφατη τροπολογία (άρθ. 63 ν. 4686/2020), ρύθμισης που προβλέπει τη σύγχρονη εξ αποστάσεως εκπαίδευση, και της συναφούς Υπουργικής Απόφασης (αριθμ. 57233/Υ1/15.5.2020), η οποία ρύθμισε τον τρόπο υλοποίησης της πρόβλεψης έως τη λήξη των μαθημάτων, ο Συνήγορος θέτει υπόψη σας τα ακόλουθα σημεία και παρακαλεί για ενημέρωση στα αντίστοιχα ζητήματα ενόψει του ερχόμενου σχολικού έτους και της διατήρησης της επιφυλακής λόγω της πανδημίας:

- Η διασφάλιση του δικαιώματος στην εκπαίδευση για όλα τα παιδιά, ανεξάρτητα από τις γενικές συνθήκες ή τις ιδιαίτερες ανάγκες κάθε πληθυσμιακής ομάδας ή ατόμου, αποτελεί αναμφίβολα πρωταρχική υποχρέωση της πολιτείας, σύμφωνα με το Σύνταγμα αλλά και τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ν.2101/1992, άρθ. 28). Ως εκ τούτου, ο Συνήγορος αναγνωρίζει ως θετική την ενεργοποίηση του Υπουργείου με στόχο την αποτροπή του αποκλεισμού από τη μαθησιακή διαδικασία παιδιών που για σοβαρούς λόγους δεν ήταν δυνατό να φοιτήσουν για ορισμένο διάστημα με φυσική παρουσία. Ως κινούμενες προς τη σωστή κατεύθυνση αξιολογήθηκαν, εξάλλου, οι ειδικότερες ρυθμίσεις που εισήχθησαν, προκειμένου να διασφαλιστεί ο σεβασμός στα προσωπικά δεδομένα των εμπλεκόμενων στη διαδικασία και η μη τήρηση αρχείου σε

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ

συνδυασμό με την απαγόρευση αξιοποίησης οποιουδήποτε υλικού (νόμιμα ή παράνομα αποκτηθέντος) για άλλους στόχους πέραν της διδασκαλίας.

- Αναμφίβολα, στόχευση της πολιτείας θα πρέπει να είναι, λαμβανομένων υπόψη των εκάστοτε συνθηκών, η κατά το δυνατό διασφάλιση της φοίτησης όλων των παιδιών με φυσική παρουσία, λόγω της αναμφισβήτητης και αναντικατάστατης αξίας της παιδαγωγικής διαδικασίας στον σχολικό χώρο. Η αλληλεπίδραση όλων των μελών της σχολικής κοινότητας μέσα από την καθημερινότητα του σχολείου προσδίδει στη διαδικασία αυτή το πραγματικό της νόημα, το οποίο εκτείνεται σε περισσότερα πεδία από εκείνο της μετάδοσης γνώσης (καλύτερη κατανόηση και εμπέδωση γνώσης, κοινωνικοποίηση, ψυχαγωγία, άθληση, εξοικείωση με δημοκρατικές αρχές, καλλιέργεια υπευθυνότητας κ.ά.). Ως εκ τούτου, ερωτάται εάν έχουν διερευνηθεί από την πλευρά του υπουργείου, ενόψει και της επόμενης σχολικής χρονιάς, **εναλλακτικές που θα διασφάλιζαν τη συνέχιση της ομαλής φοίτησης των παιδιών με αυξημένες εγγυήσεις για τη προστασία της υγείας των ευαλώτων** (λ.χ. μικρός αριθμός μαθητών/τριών με ευαλωτότητα σε διαφορετικό ωράριο ακόμη και πέρα του πρωινού με προσαρμογή συνθηκών ασφάλειας).
- Κατόπιν της παρόδου του προβλεφθέντος χρονικού διαστήματος ισχύος της Υ.Α., κρίσιμη παρίσταται τυχόν αποτίμηση εκ μέρους του Υπουργείου σας **του βαθμού, του τρόπου και της προσφορότητας εφαρμογής του συστήματος σύγχρονης εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στα σχολεία της χώρας κατά το διάστημα έως το τέλος του σχολικού έτους και ανά βαθμίδα. Ο Συνήγορος θα εκτιμούσε ιδιαίτερα τη γνωστοποίηση στην Αρχή στοιχείων και δεδομένων που απαντούν στα ερωτήματα αυτά.** Επιπλέον, με βάση και την αξιολόγησή σας, παρακαλούμε να μας ενημερώσετε εάν είναι στις προθέσεις του Υπουργείου να αξιοποιηθεί, εφόσον απαιτηθεί στη διάρκεια του σχολικού έτους 2020-2021, το ίδιο ή ανάλογο σύστημα, όπως αυτό που εφαρμόστηκε την τρέχουσα χρονιά ή έχουν σχεδιαστεί άλλες εναλλακτικές.

Η αξιοποίηση της τεχνολογίας για τη συνέχιση της μαθησιακής διαδικασίας μετά την επανέναρξη των σχολείων και ενόψει του επόμενου σχολικού έτους, θέτει εκ νέου το ζήτημα, εάν διασφαλίζεται η πλήρης πρόσβαση όλων των μαθητών/τριών σε υπολογιστή και διαδίκτυο, ιδίως εκείνων που ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες, ώστε να μην στερηθούν τη δυνατότητα παρακολούθησης, κατά παραβίαση των άρθρ. 28 και 29 της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ν. 2101/1992). **Ως εκ τούτου, κρίνεται αναγκαία η συστηματική και διαρκής παρακολούθηση του βαθμού κάλυψης των αναγκών που προκύπτουν και η αποτελεσματική ανταπόκριση της πολιτείας για την κάλυψη κάθε περίπτωσης με οργανωμένο τρόπο μέσω του σχολείου, ώστε να εκλείψουν φαινόμενα αποκλεισμού μαθητών/τριών, που αδυνατούν να παρακολουθήσουν το μάθημα με φυσική παρουσία, υπό τις συνθήκες μέχρι σήμερα υλοποίησής του, αλλά δεν έχουν τρόπο παρακολούθησης εξ αποστάσεως, με σοβαρές**

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ

συνέπειες τόσο για τη μαθησιακή τους πορεία όσο και για την κοινωνικοποίησή τους. Στην Υ.Α. δεν προβλεπόταν τέτοιου είδους διαδικασία γνωστοποίησης ελλείψεων στο Υπουργείο και κάλυψης κενών.

Παρά την προφανή θετική πρόθεση συμπερίληψης παιδιών που στερούνται πρόσβασης σε υπολογιστή, tablet, κινητό τηλέφωνο ή/και διαδίκτυο, η δυνατότητα χρήσης σταθερού τηλεφώνου (παρ. 2 Υπουργικής Απόφασης, στο τέλος) είναι προβληματική από πλευράς παιδαγωγικής και δημιουργεί δυσμενείς συνθήκες παρακολούθησης του μαθήματος. Για τον λόγο αυτό, προτείνεται η πρόβλεψη μέτρων αντιμετώπισης των περιπτώσεων αυτών με ενέργειες της πολιτείας, ώστε να απαλειφθεί η επιλογή ως λύση του σταθερού τηλεφώνου (του οποίου σημειωτέον δεν πρέπει να θεωρείται δεδομένη η κατοχή), που δεν παρέχει οπτική επαφή με τον πίνακα της τάξης ή τον εκπαιδευτικό.

Συναφώς, αναδεικνύεται και εν προκειμένω η σημασία επάρκειας εξοπλισμού στα σχολεία της χώρας προς διάθεση σε περιπτώσεις μαθητών που στερούνται των αναγκαίων τεχνολογικών μέσων.

Παρακαλούμε να μας ενημερώσετε με αποστολή των σχετικών στοιχείων για τον τρόπο με τον οποίο πραγματοποιήθηκε (σε επίπεδο σχολικής μονάδας, δήμου κ.λπ.) τυχόν καταγραφή ελλείψεων, τις ενέργειες του Υπουργείου ή άλλου φορέα για κάλυψη αναγκών εξοπλισμού και προσβασιμότητας τόσο των σχολείων όσο και των μαθητών, το επίπεδο κάλυψης στο τέλος της σχολικής χρονιάς και τον προγραμματισμό που ενδεχομένως υπάρχει ενόψει της νέας.

- Σχετικά με αναφορές πολιτών σε σχέση με τον βαθμό πραγματικής διασφάλισης των προσωπικών δεδομένων των εμπλεκόμενων στη διαδικασία προσώπων, η Αρχή απευθύνει έκκληση στο Υπουργείο να επιδείξει αυξημένη εγρήγορση ώστε να προστατευθούν απόλυτα οι μαθητές που παρίστανται στην τάξη από την ταυτοποίηση (μέσω ήχου) και την προσβολή της προσωπικότητάς τους, εξαιτίας δημοσιοποίησης πράξεων και όχι μόνο που σχετίζονται με την παρουσία τους στην τάξη (άρ. 2 Σ.). Δεν θα πρέπει να υποτιμηθεί, συναφώς, η αρνητική επίδραση, που μπορεί να ασκεί στη διδασκαλία και στη λειτουργία της τάξης συνολικότερα η αίσθηση της «έκθεσης σε κοινό», ο κίνδυνος περαιτέρω δημοσιοποίησης (έστω παράνομης) μέσω της τεχνολογίας και το συνακόλουθο άγχος ή άλλες δυσλειτουργίες (λ.χ. διάσπαση προσοχής, ένταση, αναστολή στη συμμετοχική διαδικασία).
- Επιπλέον, ο Συνήγορος επισημαίνει τον κίνδυνο καταχρηστικών καταστάσεων και «νόθευσης» της εκπαιδευτικής διαδικασίας, με την πρόσβαση/παρεμβολή -έστω και έμμεση- τρίτων προσώπων. Σκόπιμη εν προκειμένω κρίνεται η λήψη κατάλληλων πρωτοβουλιών για την αποτροπή τέτοιων πρακτικών με παροχή οδηγιών και

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

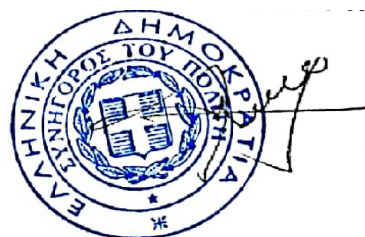
ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ

κατευθύνσεων για άμεση αντίδραση σε οποιαδήποτε προσπάθεια διαφορετικής αξιοποίησης ή εκμετάλλευσης.

- Τέλος, ο Συνήγορος εκτιμά ότι, θα ήταν σκόπιμο να αξιολογηθεί η επιβάρυνση της υγείας των μαθητών, ιδίως μικρότερων ηλικιών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, λόγω της παρατεινόμενης επιβεβλημένης πολύωρης καθήλωσής τους μπροστά από έναν υπολογιστή (κινητό, tablet κ.λπ.). Η παρακολούθηση του πλήρους προγράμματος από το σπίτι -χωρίς μάλιστα το ισχυρό αντιστάθμισμα της επαφής με τους συμμαθητές και της θετικής αλληλεπίδρασης στο διάλειμμα – και η υποχρέωση διεκπεραίωσης στη συνέχεια των καθηκόντων του/της μαθητή/τριας, που παρακολουθεί εξ αποστάσεως, επίσης με ηλεκτρονικά μέσα, θέτουν ζητήματα για την ψυχική και τη σωματική υγεία των παιδιών αυτών, γεγονός που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη κατά τον σχεδιασμό των κατάλληλων προβλέψεων.

Με την ελπίδα ότι οι παρατηρήσεις του Συνηγόρου θα συμβάλουν θετικά στον προγραμματισμό του Υπουργείου σας για την ερχόμενη χρονιά έναντι των ιδιαίτερων συνθηκών της πανδημίας και σε αναμονή της ανταπόκρισής σας ως προς τα ερωτήματα που τέθηκαν, σας ευχαριστούμε εκ των προτέρων και βρισκόμαστε στη διάθεσή σας για συνεργασία ή διευκρινίσεις ενόψει της νέας σχολικής χρονιάς.

Με εκτίμηση,

Ανδρέας Ι.Ποττάκης
Συνήγορος του Πολίτη